

PAKIET MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

do kształcenia na odległość dla nauczycieli
wychowania do życia w rodzinie
w szkołach podstawowych

Marzanna Kostecka-Biskupska

Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli
w Kielcach

Projekt „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

WSTĘP

Na edukację zdalną można patrzeć z perspektywy zagrożeń i choć trzeba je znać, aby skutecznie im przeciwdziałać, to warto także podkreślać możliwości, jakie pojawiły się dzięki temu w przestrzeni edukacyjnej. Dostrojenie procesu edukacyjnego do zdalnego kontaktu z uczniem/uczennicą (zwanymi dalej w całym tekście uczniami) to jedno z ważniejszych zadań, jakie stoją przed nauczycielami/nauczycielkami (dalej zwanymi nauczycielami) w czasie pandemii. Niestety, nawet najbardziej atrakcyjne i różnorodne narzędzia cyfrowe, dające wiele możliwości w realizacji treści podstawy programowej, nie są wystarczające w kontekście efektywności nauczania. Skuteczność zdalnej edukacji zależy bowiem w głównej mierze od sytuacji emocjonalnej uczniów i nauczycieli (nauka w stanie zagrożenia), sposobu myślenia o sytuacji oraz systemu wsparcia społecznego w skali mikro i makro (relacje z innymi, prognozy na przyszłość). Dlatego zarówno materiały i pomoce dydaktyczne, jak i metody oraz techniki zdalnego nauczania dobiera się po uwzględnieniu możliwości psychofizycznych i technicznych wszystkich uczestników tego procesu, mając na uwadze nie tylko potencjał konkretnej klasy, ale i konkretnego ucznia w edukacji zdalnej.

Najbardziej efektywne metody nauczania online wynikają z problemowego toku lekcji, kiedy uczniowie indywidualnie lub w grupach analizują konkretną sytuację. Spośród narzędzi zdalnej pracy sprawdzają się wirtualne tablice, współdzielone dokumenty, projekty, quizy. Z szerokiego wachlarza metod pracy zdalnej warto wybierać różne i stosować je, uwzględniając m.in. specyfikę konkretnego zespołu uczniów, cele zajęć i poszczególnych ćwiczeń.

Kluczowym elementem spotkań z uczniami na wychowaniu do życia w rodzinie jest zapewnienie atmosfery sprzyjającej otwartości i zwiększającej poczucie bezpieczeństwa. Dbłość o wzajemną akceptację i szacunek powinien być bazą w sytuacji, gdy wiele z podejmowanych treści ma charakter intymny. Właśnie z uwagi na treści i planowane efekty zajęcia nie podlegają ocenie, a kluczem do ostatecznego sukcesu jest zaangażowanie uczniów w aktywności proponowane przez nauczyciela. Jest to zadanie trudne, tym bardziej w czasie edukacji zdalnej.

Scenariusz przeznaczony jest dla uczniów klasy V, do realizacji z całą klasą. Zastosowane formy pracy umożliwią każdemu uczniowi aktywny udział w zajęciach. Tematyka relacji rówieśniczych jest niezwykle istotna z punktu widzenia niwelowania zakłóceń w rozwoju społecznym, które pojawiły się jako konsekwencje sytuacji izolacji i edukacji zdalnej. Osłabione więzi rówieśnicze odbudują się przy pełnym zrozumieniu i profesjonalnym wsparciu nauczyciela.

Nauczyciel wychowania do życia w rodzinie ma szansę zaobserwować i usłyszeć więcej niż nauczyciele innych przedmiotów. Tematyka zajęć odwołuje się często do doświadczeń uczniów i ich przeżyć. Dlatego takt pedagogiczny, a jednocześnie czujność to konieczne warunki skutecznego wsparcia wychowawczego.

Sytuacja pandemii ma potencjał traumatyczny i jako taka może stać się źródłem kryzysu, z którym trudno sobie poradzić. Warto w tym względzie wspierać sferę emocjonalną uczniów. Konsekwencje obecnego stanu dotyczą zarówno dorosłych, jak i dzieci. Zainteresowanie samopoczuciem uczniów, ich planem dnia powinno stać się nauczycielską rutyną, szczególnie w dobie pandemii. Pytanie o poziom energii przed lekcją czy dominujące uczucie z listy dostępnych uczuć nie jest czasochłonne, a pozwoli na bliższe przyjrzenie się potrzebom dzieci. W tym celu wystarczy skorzystać z prostego narzędzia cyfrowego (Mentimeter – głosowanie) lub poprosić uczniów o odniesienie się do skali przedstawionej na slajdzie (czat spotkania).

SCENARIUSZ ZAJĘĆ ZDALNYCH

Temat: W poszukiwaniu przyjaciela

Klasa: V

Etap edukacyjny: II

Cele kształcenia – wymagania ogólne¹

II. Okazywanie szacunku innym ludziom, docenianie ich wysiłku i pracy, przyjęcie postawy szacunku wobec siebie.

IV. Kształcenie umiejętności przyjęcia integralnej wizji osoby. Wybór i urzeczywistnianie wartości służących osobistemu rozwojowi. Kierowanie własnym rozwojem, podejmowanie wysiłku samowychowawczego zgodnie z uznawanymi normami i wartościami. Poznawanie, analizowanie i wyrażanie uczuć.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe²

II. Dojrzewanie

Uczeń:

8) rozumie, jak budowane są relacje międzyosobowe, wyjaśnia ich znaczenie w rozwoju społeczno-emocjonalnym; potrafi przedstawić istotę koleżeństwa i przyjaźni, sympatii młodzieńczych, pierwszych fascynacji, zakochania, miłości; zwraca uwagę na potrzebę i wartość wzajemnego szacunku, udzielania pomocy, empatii i współpracy.

VI. Postawy

Uczeń:

9) jest odpowiedzialny za własny rozwój i samowychowanie.

Cele szczegółowe zajęć w języku ucznia

- wiem, jakie sposoby służą pielęgnowaniu przyjaźni;

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz.U. z 2017 r. poz. 356.

² Tamże.

- potrafię wymienić cechy przyjaciela;
- rozumiem różnice między koleżeństwem a przyjaźnią;
- rozumiem potrzebę zawierania i pielęgnowania przyjaźni.

Kryteria sukcesu

- tłumaczę w jednym zdaniu, czym różni się przyjaźń od koleżeństwa;
- podaję co najmniej dwa powody, dla których przyjaźń w życiu człowieka jest bardzo ważna;
- wymieniam przynajmniej trzy cechy dobrego przyjaciela.

Metody pracy, techniki stosowane podczas lekcji/zajęć

- miniwykład,
- dyskusja,
- praca z tekstem,
- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK).

Środki dydaktyczne i zasoby do wykorzystania w czasie lekcji/zajęć, w tym wykorzystanie TIK

- komputery z dostępem do internetu, platforma edukacyjna wykorzystywana przez nauczyciela;
- prezentacja PowerPoint Office 365 <https://tiny.pl/9gwrg> - opracowanie własne;
- karty pracy udostępnione na Dysku Google [Google](https://www.google.com) - opracowanie własne;
- zadanie w aplikacji <https://learningapps.org/> - opracowanie własne;
- zdjęcia z serwisów [pixabay.com](https://www.pixabay.com/) i [fripik.com](https://www.fripik.com/).

Przewidywany czas:

45 minut

Proponowany przebieg lekcji/zajęć (uwzględniający czynności nauczyciela i czynności uczniów ujęte w formie operacyjnej, np. nauczyciel tłumaczy, wyjaśnia, uczniowie dyskutują)

Przygotowanie nauczyciela do zajęć obejmuje:

- sprawdzenie podanych linków,
- zapoznanie się z prezentacją PowerPoint,
- zapoznanie się z tekstami przewodnimi do ćwiczenia 1 (Załącznik 1 – *Historia Jowity i Kai* oraz Załącznik 2 – *Historia Kuby i Szymona*),
- utworzenie interaktywnych dokumentów – kart pracy dla uczniów:
Załącznik 3 – Karta pracy nr 1. Szukam przyjaciela – *Historia Jowity i Kai* dla grupy 1,
Załącznik 4 – Karta pracy nr 2. Szukam przyjaciela – *Historia Jowity i Kai* dla grupy 2,
Załącznik 5 – Karta pracy nr 3. Szukam przyjaciela – *Historia Kuby i Szymona* dla grupy 3,
Załącznik 6 – Karta pracy nr 4. Szukam przyjaciela – *Historia Kuby i Szymona* dla grupy 4.

Rozpoczęcie zajęć i nawiązanie kontaktu z uczniami – czas realizacji 5 minut

Nauczyciel uruchamia prezentację PowerPoint (<https://tiny.pl/9gwrq>) udostępnia ekran i prezentuje slajd nr 1. Wita uczniów oraz pyta ich o aktualne samopoczucie.

Każdy uczeń ocenia swoje samopoczucie w skali od 1 do 5, wpisując wybraną liczbę na czacie spotkania.

Uwaga: Nauczyciel śledzi wpisy uczniów, a w razie potrzeby sprawdza po zajęciach, co się dzieje (wpisy określające samopoczucie cyfrą „1”).

Wprowadzenie do zajęć, prezentacja tematu lekcji, celów szczegółowych oraz kryteriów sukcesu – czas realizacji 5 minut.

Nauczyciel uruchamia slajd nr 2, podaje temat, przedstawia cele szczegółowe zajęć oraz kryteria sukcesu.

Wprowadzenie

Wszyscy na co dzień jesteśmy w różnych formach relacji z innymi ludźmi. Każdy z nas może tworzyć udane związki koleżeństwa i przyjaźni. Zarówno koleżeństwo, jak i przyjaźń opierają się na szacunku do drugiego człowieka oraz wynikającej

z niego postawy życzliwości. Wyjaśnia, czym różni się przyjaźń od koleżeństwa. (prezentacja – slajdy 3, 4).

Ćwiczenie 1. Szukam przyjaciela – czas realizacji 25 minut

Nauczyciel dzieli klasę na 4 grupy. Każda z grup pobiera z plików zespołu dokument, który będzie analizowała: grupa 1 i grupa 2 – plik *Historia Jowity i Kai* (Załącznik nr 1), grupa 3 i grupa 4 – plik *Historia Kuby i Szymona* (Załącznik nr 2), oraz otrzymuje od nauczyciela (udostępniony poprzez czat spotkania) link do karty pracy (każda grupa ma osobną interaktywną kartę pracy, dostaje więc inny link).

Uczniowie pobierają z plików zespołu dokument *Historia Jowity i Kai* (grupy 1 i 2) lub dokument *Historia Kuby i Szymona* (grupy 3 i 4) – zgodnie z funkcjonalnością platformy edukacyjnej, na której odbywają się zajęcia. Zadaniem każdego zespołu będzie przeczytanie odpowiedniej historii, uruchomienie konkretnego linku oraz wspólne uzupełnienie karty pracy, która ma charakter interaktywny.

Nauczyciel przypomina, że każdy zespół powinien rozpocząć uzupełnianie karty pracy od przeczytania instrukcji do zadania.

Praca w grupach

W czasie pracy grup nauczyciel sprawdza w poszczególnych zespołach, jak uczniowie pracują oraz czy rozumieją zadanie. W tym celu dołącza do każdego zespołu na kilka minut. Uczniowie pracują zgodnie z instrukcją znajdującą się w karcie pracy, dyskutują, uzupełniają kartę pracy.

Po zakończeniu pracy w zespołach wskazani przez grupę uczniowie przedstawiają historię, którą analizowali, oraz odpowiedzi, jakich udzielili w karcie pracy.

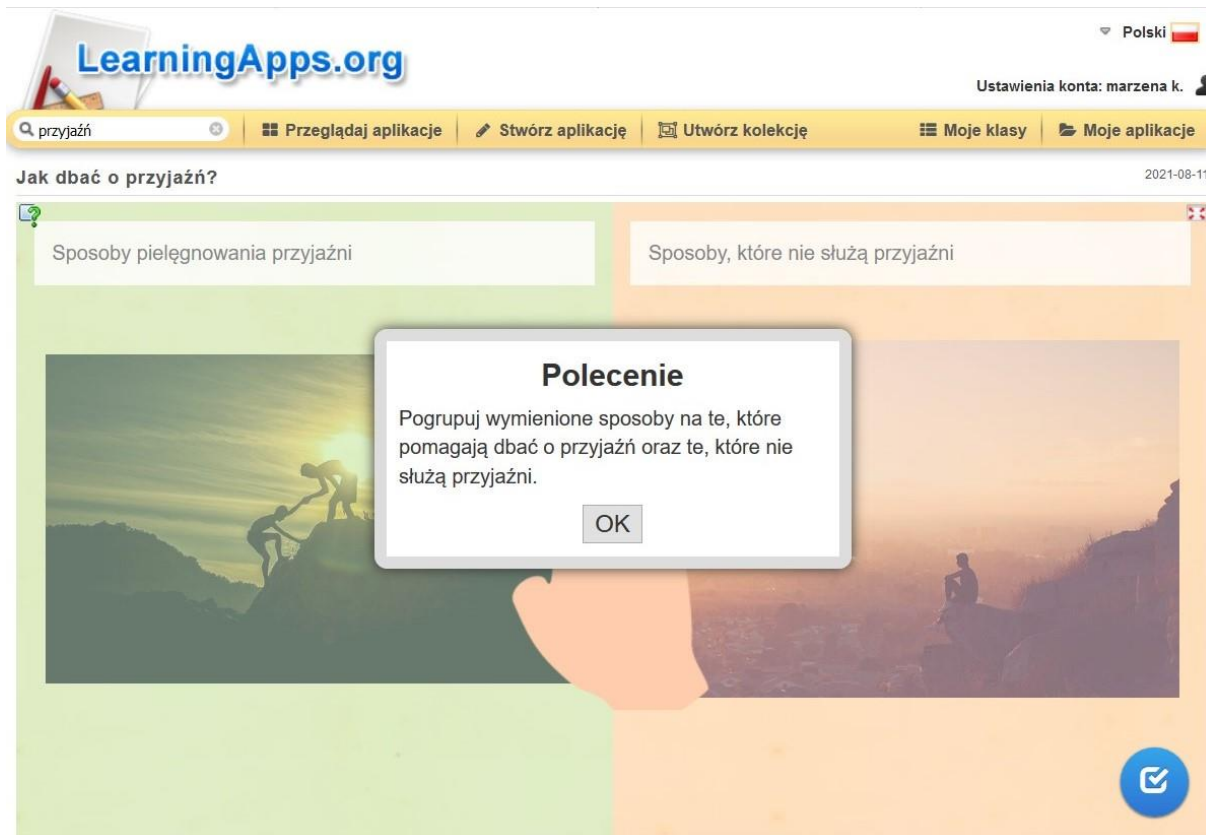
Omówienie wyników pracy odbywa się zgodnie z kolejnymi numerami zespołów – od 1 do 4.

W podsumowaniu ćwiczenia nauczyciel zadaje pytanie: *Które cechy charakteru pomagają znaleźć przyjaciela i być przyjacielem?* Wyjaśnia też, że można pracować nad swoimi cechami charakteru, doskonaląc je.

Ćwiczenie 2. Jak dbać o przyjaźń (praca indywidualna) – czas realizacji 7 minut

Nauczyciel wyświetla uczniom na czacie komunikatora link do ćwiczenia: [Jak dbać o przyjaźń](#), które będą wykonywali samodzielnie. Wyjaśnia, że ich zadaniem będzie pogrupowanie pojawiających się odpowiedzi na te, które należą do sposobów

pielęgnowania przyjaźni oraz te, które przyjaźń niszczą. Ćwiczenie przygotowano w aplikacji Learning Apps.

Ryc. 1. Okno z poleceniem do ćwiczenia 2. Opracowanie własne

Omówieniem ćwiczenia jest dyskusja na temat ewentualnie budzących wątpliwości stwierdzeń z ćwiczenia. Warto odnieść się do przykładu „być szczerym do bólu – przyjaciel zniesie wszystko”, pytając, jak uczniowie je rozumieją.

Ewaluacja zajęć

Nauczyciel zadaje uczniom trzy pytania/polecenia. Na dwa pierwsze uczniowie odpowiadają, klikając „łapkę”. W trzecim poleceniu każdy uczeń udziela odpowiedzi (jeden wpis, co najmniej trzy przykłady) na czacie spotkania.

Pytania/polecenia:

- Czy potrafisz wytłumaczyć w jednym zdaniu, czym różni się przyjaźń od koleżeństwa?
- Czy potrafisz podać co najmniej dwa powody, dla których przyjaźń w życiu człowieka jest bardzo ważna?

- Wymień przynajmniej trzy cechy dobrego przyjaciela.

Bibliografia

Danieluk M., (2019), *TIK w pigułce. Narzędziownik nauczyciela*, Poznań: Centrum Rozwoju Edukacji EDICON.

Plebańska M., Szyller A., Sieńczewska M., (2021), *Co zmieniło się w edukacji zdalnej podczas trwania pandemii? Raport z badania*, Warszawa: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego

(2021), *Rozmawiaj z klasą. Zdrowie psychiczne uczniów i uczennic oczami nauczycieli i nauczycielek. Raport z badania*, Warszawa: Fundacja Szkoła z Klasą.

Wasilewska H., (2013), *Znaczenie przyjaźni w rozwoju psychospołecznym dzieci i młodzieży*, „Nauczyciel i Szkoła” 1 (53), s. 83–101.

Załącznik 1.

Historia Jowity i Kai

Jowita i Kaja znają się od dzieciństwa. Ponieważ ich rodzice się przyjaźnią, dziewczynki często odwiedzają się w domach. Zawsze mają o czym rozmawiać, lubią też bawić się razem. Ulubioną rozrywką Jowity i Kai są puzzle. Stopniowo doskonaliły układanie coraz większej liczby elementów. Mówią, że rywalizują ze sobą jedynie w czasie układania puzzli. Ostatni osiągnięty przez nie etap to 500 elementów. Zwykle przedłużają wspólne zabawy i nie chcą się rozstawać, chociaż widują się też w szkole, bo chodzą do jednej klasy – V b. Koleżki i koleżanki z klasy mówią o nich papużki nierozłączki. Mają swoje sekrety i często milkną, kiedy dołącza do nich inna osoba. Pomagają też sobie w nauce – Kaja lepiej radzi sobie z językiem angielskim, a Jowita lepiej rozumie matematykę.

Miesiąc temu do klasy V b dołączyła nowa uczennica, Ania, która wcześniej chodziła do szkoły w Anglii. Jej znajomość języka angielskiego spowodowała, że zbliżyły się do siebie z Kają. Na początku chętnie rozmawiały ze sobą w czasie przerw, potem także po lekcjach wysyłały sobie ciekawe i śmieszne filmiki w języku angielskim. Kaja pokazywała je nawet Jowicie, ale ze względu na jej słabą znajomość języka, musiała wszystko dokładnie tłumaczyć. Z czasem przestała to robić. Jednocześnie któregoś dnia usłyszała od Ani, że Jowita jest ograniczona, skoro nie rozumie takich prostych angielskich tekstów.

Załącznik 2.

Historia Szymona i Kuby

Szymon od dwóch lat spotykał się na osiedlowym boisku z grupą rówieśników i grał z nimi w piłkę nożną. Z tymi chłopcami widywał się tylko na boisku, bo jego szkoła była na drugim końcu miasta. Tam miał inne towarzystwo. Ale tu, u siebie na osiedlu, chętnie toczył piłkarskie rozgrywki. Znał imiona wszystkich graczy. Obserwował ich grę, wiedział, w czym są dobrzy. Był świadkiem ich rozmów, mógł więc powiedzieć o nich trochę więcej. Na przykład Kuba to dusza towarzystwa. Tak jak Szymon jest uczniem klasy V, chociaż wygląda poważniej – jest wyższy i lepiej zbudowany. Zawsze uśmiechnięty i pomocny. Kiedyś nawet pożyczył Szymonowi 5 złotych na wodę i batonika. To było wtedy, gdy rodzice pojechali po zakupy, a on nie miał kluczy do mieszkania. Szymon oddał Kubie pieniądze od razu następnego dnia, żeby nie zapomnieć. Ale o tym, że chłopak z boiska mu pomógł – pamięta do dziś. Częściej też zwraca uwagę na zachowanie Kuby. W czasie gry to Kuba jest jedynym chłopakiem, który nie krzyczy, kiedy ktoś zepsuje podanie.

Teraz gra jest bardziej fascynująca niż kiedyś, bo prawie wszyscy ze zbieranej drużyny chodzą na zajęcia do różnych klubów piłkarskich. Szymon też na takie zajęcia chodził, ale trwało to dość krótko. Miesiąc temu jego tata wyjechał służbowo na rok do Szczecina. Szymon martwił się tym, bo wiedział, że nie będzie go miał kto zawozić na regularne treningi. Mama Szymona ma pracę zmianową, więc często jej nie ma, a babcia ma kłopot z poruszaniem się. Szymon ma teraz więcej obowiązków – oprócz wyprowadzania psa, musi częściej pomagać w domu. Ale na boisko zawsze stara się wychodzić o umówionej godzinie.

Dziś Kuba zapytał, dlaczego Szymon przestał chodzić do klubu. Szymon bąknął tylko, że tak wyszło. Nie chciał, żeby się z niego śmiali. I wtedy Kuba poklepał go po ramieniu i z uśmiechem powiedział, żeby się niczym nie martwił, bo na wszystko jest sposób.

Załącznik 3.

Karta pracy nr 1.

Instrukcja do zadania Szukam przyjaciela – *Historia Jowity i Kai* dla gr. 1

- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby wszyscy w grupie mogli zabrać głos.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby zakończyć pracę zgodnie z podanym przez nauczyciela czasem.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie zapisywać wasze odpowiedzi w tabeli. Odpowiedzi na pytanie, co czuł bohater historii, wpisuje każdy uczeń w oddzielnym wierszu (w tym wypadku odpowiedzi mogą się powtarzać lub być podobne).
- Przedyskutujcie odpowiedzi, zanim zostaną wpisane do tabeli.
- Odpowiedzi nie muszą być podawane całymi zdaniami.
- Czas wykonania zadania to 15 minut.

Porozmawiajcie o tym, w jakiej sytuacji znalazła się Kaja.			
Jak nazwiecie formę relacji między Kają a Jowitą?	Co czuła Kaja?	Co Kaja mogłaby powiedzieć Ani?	Czy Kaja powinna przekazać Jowicie, co Ania o niej powiedziała? Uzasadnijcie ustnie odpowiedź.

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 4.

Karta pracy nr 2.

Instrukcja do zadania Szukam przyjaciela – *Historia Jowity i Kai* dla gr. 2

- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby wszyscy w grupie mogli zabrać głos.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby zakończyć pracę zgodnie z podanym przez nauczyciela czasem.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie zapisywać wasze odpowiedzi w tabeli. Odpowiedzi na pytanie, co czuł bohater historii, wpisuje każdy uczeń w oddzielnym wierszu (w tym wypadku odpowiedzi mogą się powtarzać lub być podobne).
- Przedyskutujcie odpowiedzi, zanim zostaną wpisane do tabeli.
- Odpowiedzi nie muszą być podawane całymi zdaniami.
- Czas wykonania zadania to 15 minut.

Porozmawiajcie o tym, w jakiej sytuacji znalazła się Ania.			
Jak nazwiecie formę relacji między Kają a Ania?	Co czuła Ania?	Jakie mogły być przyczyny zachowania Ani?	Czy Ania mogła zachować się inaczej? Jak?

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5.

Karta pracy nr 3.

Instrukcja do zadania Szukam przyjaciela – *Historia Kuby i Szymona* dla gr. 3

- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby wszyscy w grupie mogli zabrać głos.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby zakończyć pracę zgodnie z podanym przez nauczyciela czasem.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie zapisywać wasze odpowiedzi w tabeli. Odpowiedzi na pytanie, co czuł bohater historii, wpisuje każdy uczeń w oddzielnym wierszu (w tym wypadku odpowiedzi mogą się powtarzać lub być podobne).
- Przedyskutujcie odpowiedzi, zanim zostaną wpisane do tabeli.
- Odpowiedzi nie muszą być podawane całymi zdaniami.
- Czas wykonania zadania to 15 minut.

Porozmawiajcie o tym, w jakiej sytuacji znalazł się Szymon.			
Jak nazwiecie formę relacji między Szymonem i Kubą?	Co czuł Szymon?	Jak inaczej mógł się zachować Szymon po pytaniu Kuby?	Czy Szymon mógłby zostać przyjacielem Kuby? Jeśli tak, to dlaczego?

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 6.

Karta pracy nr 4.

Instrukcja do zadania Szukam przyjaciela – *Historia Kuby i Szymona* dla gr. 4

- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby wszyscy w grupie mogli zabrać głos.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie dbała o to, żeby zakończyć pracę zgodnie z podanym przez nauczyciela czasem.
- Wybierzcie osobę z grupy, która będzie zapisywać wasze odpowiedzi w tabeli. Odpowiedzi na pytanie, co czuł bohater historii, wpisuje każdy uczeń w oddzielnym wierszu (w tym wypadku odpowiedzi mogą się powtarzać lub być podobne).
- Przedyskutujcie odpowiedzi, zanim zostaną wpisane do tabeli.
- Odpowiedzi nie muszą być podawane całymi zdaniami.
- Czas wykonania zadania to 15 minut.

Porozmawiajcie o tym, w jakiej sytuacji znalazł się Kuba.			
Jak nazwiecie formę relacji między Szymonem i Kubą?	Wymień cechy charakteru Kuby	Co jeszcze mógłby zrobić Kuba dla Szymona?	Czy Kuba mógłby zostać dobrym przyjacielem? Jeśli tak, to dlaczego?

Źródło: Opracowanie własne